

СТАНОВИЩЕ

На дисертационен труд на тема: „Подходи за управление и консултиране в специалното образование при възрастни с интелектуални нарушения“, за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ в професионално направление: 1.2. Педагогика - Специална педагогика

Докторант: Александра Андреу

Научен ръководител: доц. д-р Данка Щерева

Автор на становището: проф. д-р Катерина Караджова

1. Общо представяне на постъпилите материали.

Със заповед № РД-38-683 от 05.11.2025 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ съм определена за член на Научно жури по процедура за защита на докторска дисертация на тема: „Подходи за управление и консултиране в специалното образование при възрастни с интелектуални нарушения“.

Автор на дисертационния труд е Александра Андреу - докторант в редовна форма на обучение към катедрата по Специална педагогика на Факултета по науки за образованието и изкуствата (ФНОИ) с научен ръководител доц. д-р Данка Щерева. Представеният от Александра Андреу комплект материали е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав в СУ „Св. Климент Охридски“.

2. Оценка на актуалността и значимостта на научния проблем.

Дисертационният труд е насочен към интересна, но в момента недостатъчно добре проучена проблематика, свързана с управлението и консултирането в специалното образование на възрастните с интелектуални нарушения. Основен акцент в дисертацията е търсенето и намирането на адекватни подходи, оптимизиращи посочените процеси, което всъщност е и основна цел на обсъжданата разработка.

Въпросът, свързан с управлението и консултирането на лицата (деца и възрастни) с интелектуални нарушения, е интердисциплинарен. Лекарите, психолози, педагози, социолози и други специалисти се опитват от собствената си професионална и научна позиция да му дадат приемливо решение, задоволяващо в максимална степен както лицата с интелектуални нарушения, така и очакванията на обществото.

Фактът, че в последните години броят на децата с интелектуални нарушения, интегрирани в общообразователното училище, нараства изключително много, поражда

необходимостта от създаването на съвременни теоретични и практически решения, които да оптимизират процеса на управление и консултиране, свързани с образованието на възрастните с интелектуални нарушения.

От тази гледна точка избраната тема, както и целият дисертационен труд са значими с много приложни аспекти за педагогическата теория и практика.

3. Оценка по формални показатели.

Дисертационният труд е разработен върху 227 страници и съдържа 27 таблици, 13 фигури и 2 приложения. В библиографията са дадени 153 заглавия и 14 уеб сайтове.

Литературата е подбрана съобразно темата на дисертационния труд и в по-голямата си част е съвременна.

Разработката технически е много добре оформена и създава впечатление за задълбоченост както в теоретичните интерпретации, така и в анализите на резултатите.

4. Оценка и съдържание на дисертационния труд.

В уводната част докторантката обосновава значението на образованието на възрастни с нарушения и свързаните с него процеси на управление и консултиране. По този начин тя мотивира темата на дисертационния си труд.

Първа и втора глава са теоретични. Акцентът в тези части се поставя върху 3 основни параметъра, имащи отношение към разработената тема. Това са ролята на образованието при възрастни с интелектуални нарушения, структурите на образованието на възрастните с нарушения и процеса на учене през целия живот. В тази част докторантката фиксира своето внимание върху управлението на образователната структура за възрастни с увреждания, както и на качествата, които трябва да притежава ръководителят на тази структура. Задълбочено и професионално докторантката представя основните модели и стилове на управление в звената, където се обучават възрастни хора с интелектуални увреждания, както и основните модели и стилове на лидерство в тези звена. Добро впечатление прави фактът, че в теоретичната част се описват ползите от консултирането на възрастни с интелектуални нарушения, както и трудностите, които възникват по времето на консултативния процес. Лаконично, но съдържателно в тази част е представена и подкрепящата функция на консултирането, което е много важно за развитието на тяхната личност и самосъзнание.

Задълбоченият, съдържателен и прецизно структуриран теоретичен анализ на този значим проблем е заявка за извършването на сериозно и значимо експериментално изследване.

5. Постановка на изследването.

В трета глава се представя дизайнът на експерименталното изследване. Обектът, предметът, целта и задачите са определени коректно и целесъобразно. В тази част (която по естеството си е организационна) авторката много умело лансира идеята, че доброто управление и консултиране на възрастните лица с нарушения ще подобри съществено качеството на техния живот и ще създаде предпоставки за тяхното социализиране. Инструментариумът е обяснен точно и изчерпателно, като допълнително внимание се обръща на методите на изследване и на контингента изследвани лица. По отношение на методиката искам да отбележа нейната многообхватност както по отношение на изследователските въпроси и изследваните лица (132), така и по отношение на показателите и критериите.

6. Анализ на резултатите.

В четвърта глава се реализира анализът на експерименталните резултати. Той е богат, направен прецизно и включва много компоненти. Показателите, които се анализират, са подбрани сполучливо. Първичните данни са структурирани в таблици, от които се получава точна информация за състоянието на критериите, респондентите и показателите. Информацията от първичните данни са подложени на количествен (психологичен въпросник) и качествен анализ (интервю). В резултат на направеното експериментално изследване са формулирани и значими препоръки за оптимизирането на управлението и консултациите на лицата с интелектуални нарушения.

Богатият, съдържателен и всеобхватен анализ, който прави докторантката е сериозна предпоставка за изработването на действащ модел, подпомагащ процесите на управление и консултиране при лица с интелектуални затруднения.

7. Коментари и препоръки.

7.1. Според мен би било добре, ако първите две теоретични глави се обединят в една. Това би довело до едно прецизиране на структурата;

7.2. Хипотезите са формулирани като твърдения или очаквания, а не като научни предположения, които трябва чрез изследването да се потвърдят или отхвърлят;

7.3. Приносите са оформени като констатации и препоръки, а не като научно установени факти, които имат перспективен характер;

7.4. Смятам, че изводите и приносите са недостатъчно добре представени. Авторката е направила голямо експериментално изследване, което позволява да се оформят повече изводи и приносни моменти. Такива със сигурност има, но не са отбелязани в дисертацията;

7.5. Предлагам на авторката да изготви списък от подходи, чрез които могат да се оптимизират процесът на управление и процесът на консултиране на лицата с интелектуални затруднения.

8. Оценка на автореферата и публикациите.

Авторефератът е разработен върху 54 страници, отговаря на изискванията и дава съществена информация за дисертационния труд и направените изследвания. В автореферата са описани лаконично, но точно най-важните моменти от дисертационния труд. Паралелно с текстовата част в автореферата са представени и много от диаграмите, включени в текста на дисертацията.

Броят на публикациите по темата на дисертацията са 7, което надвишава необходимата бройка за допускане до публична защита.

Заклучение.

Дисертацията на Александра Андреу е добре реализиран научен труд, който разкрива ползата и необходимостта от въвеждането на ефективни подходи за управление и консултиране на възрастни лица с интелектуални затруднения.

Въз основа на всичко положително, описано в моето становище, мога да заявя, че обсъжданият труд има своите качества и достойнства и предлагам на УВАЖАЕМОТО НАУЧНО ЖУРИ да гласува с положителен вот за присъждането на Александра Андреу на образователна и научна степен „доктор“ по Педагогика (Специална педагогика).

12.01.2026 г.

Автор на становището:

Проф. д-р Катерина Караджова